

דברי חיזוק
באמונה ובטחון ועוז
על פרישות השבוע

ויאמר אליהו

מאת הרב אלי מאיר סמיט שליט"א

ישיבת רבי חיים עוזר « 058-323-1459 | 347-897-9968 »

בס"ד

מדיני הסוכה אנו לומדים לקבל הכל באמונה ובשמחה

ומעתה התמיה מתגברת דבאף מצוה לא שמענו שהמצטער נפטר בעשייתה, מלבד במצוה זו, הבאה לכפר על הגלות, ואשר מעולם לא נעשית בתנאי נוחות ונפש, והדברים טעונים הסבר.

ועוד צריכים להבין, שחז"ל אומרים (סוכה ב.) "בסוכות תשבו שבעת ימים, אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי", ולכאן זה סותר לדין מצטער, שהרי עצם המציאות של ישיבה בדירת ארעי היא מציאות של צער ואי נוחות, ואיך עולים שני ההלכות בקנה אחד.

עוד איכא מדרש פליאה (הובא בספר כסף נבחר פרשת שמני) וכך איתא, "איוב היה קורא תגר על היסורין עד שהראהו הקב"ה דפנות סוכה שהם שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח". ודברי המדרש הללו תמוהין רבתי דהלא מהו הדמיון בין יסורי איוב לדפנות הסוכה.

« גם בשר ודם מבין, שאם בוטחים בו אסור לאכזב, כ"ש וק"ו שהקב"ה לא יאכזב את מי שבוטח בו!!! »

איתא בגמרא (בבא מציעא פה.) "ההוא עגלא דהווי קא ממטו ליה ליה לשחיטה (-היה פרה שהביאוו לשחיטה) אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי (-החביא את ראשו תחת כנפי כסותו של רבי) וקא בכי, אמר ליה זיל לכך נוצרת (-אמר רבי לפר, לך, לכך נוצרת) אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין (-אמרו ברקיע, היות ורבי איננו מרחם נביא עליו יסורין).

והקשה המשגיח הגה"צ רבי נתן מאיר וואכטפויגל זצ"ל מהי הטענה על רבי והלא קיי"ל (ברכות ז.) סוף בהמה לשחיטה, וכי כל השוחט בהמה נידון ליסורין.

הנה בספר זכור למרים (פרק כ.) הביא ראייה עד כמה גדולה מדת הבטחון, מהמעשה של לוט עם המלאכים, כאשר באו עליו, ואנשי סדום נסבו על ביתו וחפצו להרגם, ולוט יצא אליהם וטענו בטענה שלא יעשו להם רעה, כי על כן באו בצל קורתך, רוצה לומר, שלוט טען להם שהאנשים - המלאכים בטחו בי שאוכל להצילם מידיכם, ועל כן בבקשה מכם, זה יהיה שכרם, שינצלו מן הרעה.

והנה נחזה אנו, והלא ידעינן מעשיו של לוט שלא היה בכלל אדם כשר וכדכתיב (בראשית י"ג) ויסע לוט מקדם ואמרו חכמינו ז"ל מקדם - מקדמונו של עולם, קרי הקב"ה, ואעפ"כ שפט בשכלו, שבעבור ענין זה ראויים שינצלו, ועל אחת כמה וכמה קל וחומר בן בנו של קל וחומר על הקב"ה בעצמו, שהוא מקור הרחמים והחמלה, שכאשר יבטח האדם בו באמת, הרי שבודאי שהקב"ה יעזרנו להנצל מכל רע.

ועפ"ז ביאר המשגיח זצ"ל, דאע"ג דכל בהמה עומדת לשחיטה ושבודאי אין טענה על הנוטל בהמה לשחיטה, מ"מ באם העגל בורח ובא לצל כנפיך ומבקש רחמים שתצילהו, הרי שבכה"ג מדת הרחמים מחייבת אותך שתשמרהו בצילך ולא לזרוק אותו, ועל כן זו היתה הטענה על רבי שהיה לו לרחם על העגל שבא אליו להיות בצילו.

« הסוכה נועדה להיות תחליף ל'גלות' וא"כ למה יש דין של 'מצטער'?

בפסיקתא רבתי דרב כהנא (פרשה כט) כתוב בזה"ל: "אמר להם הקב"ה לישראל, בניי, היו עושים את הסוכות ודרים בתוכה ז' ימים כדי שתהיו נזכרין הנסים שעשיתי לכם במדבר, ואע"פ שאתם עושין את הסוכה אין אתם גומלין לי אלא פורעין לי שנאמר (ויקרא כג, מג) 'כי בסוכות הושבת את בני ישראל', ועוד אמרתי לכם שתקחו את הלולב ותנענעו לפני, ואע"פ שאתם עושין כן אין אתם גומלין לי אלא פורעין לי, למה שבשעה שהוצאתי אתכם ממצרים עשיתי את ההרים לנענע לפניכם שנאמר (תהלים קי"ד, ד) ההרים רקדו כאילים, ואף לעתיד לבא כך אני עושה לך, הדא הוא דכתיב (ישעיה נה, יב) ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו כף".

והמדרש ממשיך ואומר: "אמר רבי אליעזר בר מירוס, למה אנו עושין סוכה אחר יום הכפורים, לומר שכן אתה מוצא בראש השנה יושב הקב"ה בדין על באי העולם וביום הכפורים הוא חותם את הדין, שמא יצא דינו של ישראל לגלות, ועל ידי כן עושין סוכה וגולין מביתהו לסוכה, והקב"ה מעלה עליהן כאילו גלו לבבל, שנאמר (מלכים ב, ח) חולי וגוחי בת ציון כילודה כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה ובאת עד בבל שם תנצלי שם יגאלך ה' מכף איביך", עד כאן דבריהם ז"ל.

עוד וצריך להבין דהרי אמרו חז"ל (סוכה כו.) "מצטער פטור מן הסוכה". ולכאן מדוע אנו מוצאים בדיני סוכה לדין זה, והלא הסוכה נועדה לשמש עבורינו כמקום גלות וכדברי חכמינו ז"ל הנ"ל, ומעתה אינו ברור, דהלא היכן מצינו שמתחשבין בזמן הגלות בצערן של הגולה.

ועוד יש להבין, הלא בדין מצטער נפסק בשו"ע והפוסקים, שאינו כלל רק אדם החולה במחלה שיש בו סכנה, רחמנא ליצלן, אלא כל מצטער קטן אף אדם שחם לו בסוכה מעט יותר מן הרגיל, או אם הזבובים מטרידים אותו, הוא גם כן בכלל מצטער, וא"כ וכי יעלה על הדעת שבזמן גלות בבל, יעזי אדם להתלונן בפני נבוכדנצר, מלך בבל, על זבובים הטורדים אותו, ושעל כן שיהא האדם מכריז שחוזר לביתו, והלא גלות היא גלות, והאדם איננו יכול לברר לעצמו את התנאים שרוצה בשביל מנוחת הגוף והנפש.

ועוד צריך הבנה, דהלא מצות סוכה היא המצוה היחידה בתורה שבה ניתן פטור של מצטער מן המצוה. והדבר בולט ביותר במעשה הידוע שאירע עם הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל, שפעם הגיע אליו אורח בימי הסוכות, ורבי חיים עוזר קיבל את פניו בברכה, ואמר לו כי מאחר ורוצה מאד לארחו בסוכה, על כן מבקש ממנו שירד לאכול שם, אך התנצל בפניו על כי בשל מחלתו שתקפתו איננו יכול בעצמו לרדת, ופטור הוא מן המצוה.

האורח התכבד וירד לבדו לסוכה. והנה לאחר דקות ספורות האורח מבחין ברבי חיים עוזר המגיע בעקבותיו, למראה פניו השואלות של האורח, הסביר, אמנם אני חולה ומדין מצטער הנני פטור מן הסוכה, אולם ממצות הכנסת אורחים שנזדמנה לי עתה אינני פטור...

הסבל הוא על אפך ונגד רצונך, אינם מקבל עליו שכר, ואין ה' סולח לך גלגלו על עוונותיך", עד כאן דבריו.

« המצטער פטור מן הסוכה, כי שוב אינו יוצא את הגלות' בה!! »

ולפי זה יכולין להבין הטעם שדוקא במצות סוכה מצינו שמצטער פטור מן הסוכה, והוא משום דכיון שסוכה היא צילא דמהימנותא, לכן צריכין לקבלה בשמחה, מפני שאם הינך מצטער, אין זה נחשב גלות, ואפילו היא גלות בבל איננו מתכפר, מפני שכפרה הוא רק כשמקבל היסורין בשמחה ובלב טוב, ולכן מי שמצטער הרי הוא לא מקבל את הגלות בשמחה, ועל כן באם חס ושלום נגזר עליו גלות שוב איננו יוצא בהיותו במקצת גלות בסוכה, והטעם שאינו יוצא בזה מפני שאינו מקבל עליו בשמחה.

ומעתה יש לדעת שהלימוד של הסוכה הוא, שמכיון שהינו צילא דמהימנותא ויוצאין מדירת קבע לדירת ארעי, על כן על האדם לדעת שאפ' חס ושלום יוצא לגלות הקב"ה נמצא עמו, וכדברי דוד המלך "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע". ובאמת שכשלאדם יש בטחון הזה, הרי זה גופא עוזרו, וכמו שאמר דוד המלך "רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו".

בספר פלא יועץ (ערך גלות) כתב בזה"ל: "אם יצטרך אדם להיות גולה, או בשביל התורה או שהלך בדברים בעבור פרנסתו כדרך התגרים, יסוד לדבר שיכוון וישפוך שיחה שיהא חשוב לו הדרך ההיא בשביל גלות, ושמקבל גזירת שמים באהבה להיות גולה לכפרת עוונות, כמאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין לו): גלות מכפרת עון, ובלבד שישמור בדרך אשר הולך מכל רע, שלא יהא כמקנח מצד אחד ומלכלך מצד אחר".

"ואם לא יזדמן לו בגזירת שמים לילך בדרכים, יש שעוקר דירתו מבית לבית ונחשב לגלות ויכוון לזה, דהרי אמר בפסיקתא רבתי דרב כהנא (פרשה כט) דמה שאנו בחג מבית לסוכה הרי היא לנו גלות מכפרת עוון, ולזה יכוון ג"כ כשהולך מביתו לביהכ"ס או לבית המדרש, וקשה עליו מאד, ביום סגריר ומלא בצנינה, או כשיושב במשך כל הלילה לביהכ"ס ואינו יושב בישיבתו ובשכיבתו כמו בביתו, ויקבל באהבה ויעשה בשמחה ויכוון שתהא הגלות מכפרת, וכל כיו"ב על כל דרך וטילטול שיחשב לו כל שמוכרח לעשות בין דבר מצווה ובין לצורך פרנסתו גלות מכפרת עוון, וכשם שאמרו (ויקרא רבה פרשה ז' אות כז) "מה לי כל נפש מה לי מקצת נפש", וכן הדבר הזה מה לי גלות מרובה מה לי גלות מועטה, והכל עולה בחשבון ובלבד שיכוון לבו לכך ויקבלם באהבה רבה".

דברי המדרש פליאה הנ"ל, יישבו הגאון רבי דוד הלוי יונגרייז זצ"ל (ראב"ד ירושלים) כדלהלן, דדרשת הגמ' "צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי" ביארו המפרשים שדירת ארעי מרמזת לעולם הזה שהינו עראי ביחס לעולם הבא, וביארו בגמ' (סוכה ז') שהמחלוקת של ר"ש ורבנן (סוכה ו') האם אמרינן שתיים כהלכתן או שלש כהלכתן, תלויה בשאלה האם אמרינן סוכה דירת קבע בעינן או שמא סוכה דירת ארעי, בעינן ורבנן סוברים שסוכה דירת עראי בעינן.

ומעתה ביאר, שזהו שהראו הקב"ה לאיוב, שבסוכה קיימא לך שדירת עראי בעינן, וא"כ מספיק שתהיינה המחיצות שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, וענין זה מרמז לעוה"ז שהוא רק ארעי והעיקר הוא עוה"ב, ולכן אין לאדם להתריס על היסורין בעוה"ז. ובאמת כשהאדם הולך במחשבה זו, הרי הוא מקבל הכל בשמחה ובטוב לבב.

ולפי"ז ביאר המשגיח שזהו ענין הסוכה שענינה צילא דמהימנותא כדאיתא בחז"ל, וענינה החיסוי בצל ה', ואדם הזוכה לחסות בצלו יתברך זוכה לרחמים מיוחדים, וזאת אע"פ שעל פי דין אינו ראוי להם, דהיינו שאנחנו באים בצלו של הקב"ה ומבקשים רחמים, ואף אם ח"ו נגזר עליו גזירה, אך מ"מ מדת הרחמים מחייבת שלא יזרוק אותנו, כי באנו לתוך גזירתו של הקב"ה לחסות בצל קורתו כי ה' מחסיהו.

« רק מי שמקבל הסבל בשמחה, מקבל עליו שכר! »

התורה אומרת (במדבר ד, כד) "נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחתם". והקשה החתם סופר, והלא מקודם לגבי בני קהת כתיב "נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבותם" ולמה כתיב להיפך למשפחתם לבית אבותם ולא כמקודם לבית אבותם למשפחתם. וכמו כך לגבי בני מררי למה לא כתיב נשא את ראש ורק כתיב למשפחתם לבית אבותם.

ותירץ החתם סופר (נשא) בזה"ל: "הנה שלשה בני לוי מרמזים, קהת, כשישראל מקובצים בארצם, לשון ולו יקתה עמים, וגרשון, מגורשים מנחלת ה', ומררי, אותם הסובלים מרעין וחבלין ר"ל".

"והנה כשישראל בארץ הקדושה נשמותיהם מדובקים באבותינו הקדושים ואח"כ בארץ הקדושה כדכתיב (ויקרא כז) "וזכרתי את בריתי יעקב וגו'" והארץ אזכור" לבסוף, והנה בית אבותם היינו ארץ ישראל כפירש"י על פסוק (שיר השירים ג, ד) "בית אמי חדר הורת".

"על כן נשא את ראש בני קהת", שיהיה נשיאות ראש ודביקות לבני קהת במשפחתם, אברהם יצחק ויעקב, ובית אבותם היא ארץ הקדושה. ושוב אמר נשא את ראש בני גרשון המגורשי מארץ הקדושה, מ"מ אין הפסד בזה וינשא ראשם וידובקו בנשמת אבותיהם גם הם, אך בתחלה יכוונו מחשבותם ולבותם לבית אבותם ארץ ישראל, ואח"כ למשפחתם".

"ואמנם כל זה אותם שסובלים הגלות בסבל טוב, ואינם מתמרמרים ומקבלים באהבה, אותם יש להם נשיאות ראש, אך בני מררי המתמרמרים ואין להם סבל טוב, למשפחתם לבית אבותם תפקוד אותם בלי נשיאות ראש, כמ"ש בחובת הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג, ד"ה והשבעה ועשרים וכו'). "ע"כ דברי החתם סופר.

ואכן דבריו מבוארים יותר בחובת הלבבות (שם) שכ' בזה"ל: "כשתבוא עליו רעה בגופו וכו' ויקבל הכל מאלקיו בשמחה, ויסבול סבל, רוצה בדין וכו' והסבל שבעליו מוכרח בו אין לבעליו שכר עליו", עכ"ל.

ובפירוש לב טוב פירש, ש"כוונתו על חשבון הנפש שעל האדם לעשות לעצמו כשבאה עליו איזו רעה או על גופו או על ממונו או על אחד משאר עניניו, שה' עושה רק את מה שטוב עבורו, כך שיקבל את הכל מאלהיו בשמחה, ויסבול את הרעה שבאה עליו כשהוא מרוצה מגזרת האלהים ולא כשהוא עליה וכו'".

"כי עליך לדעת אחי, שזה שאנו משבחים את אברהם אינו על שעמד בעשרת הנסיונות בהם נסה אותו ה', אינו אלא מפני שקיבל את כולם מאלהיו ברצון ובלב טוב כמו שנאמר (נחמיה ט, ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך, ושזה שיוצאי מצרים היו חייבים בתוכחה ובעונש במדבר, לא היה אלא מפני שכעסו על ה', ומפני שלבם לא היה טוב כלפי האלהים וכלפי משה רבינו, וכו'. ומפני שפעמים מרדו באלהים ומרו את דבריו והפרו את בריתו, כמו שהנך מוצא בתורה, שכל פעם שמשוהו לא היה לרצונם רצו לחזור למצרים ולעשות דברים דומים. מה שמלמד אותך שאם הנך מקבל את הסבל הבא עליו בלב טוב, אז הסבל מביא לך תוצאות טובות, ושאל